

Рибачок С. А.

здобувач

Херсонського державного університету

Макаренко С. М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Херсонського державного університету

Rybachok S. A.

Postgraduate student

Kherson State University

Makarenko S. M.

PhD (Economics), Associate Professor

of Management and Administration Department

Kherson State University

ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ОСНОВИ ВИПЛАТИ ГІДНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА

FORMING OF OPTIMAL TAX BURDEN AS A BASIS FOR PAYMENT OF RESPECTABLE SALARY TO THE EMPLOYEES OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті проаналізовано наслідки впровадження ініціатив органів державної влади щодо формування податкового навантаження під час виплати заробітної плати. Досліджено специфіку податкової реформи стосовно купівлі страхового стажу. Досліджено досвід щодо формування фіскальної політики провідних країн ЄС та США. Розроблено пропозиції щодо оподаткування доходів соціально незахищеної верстви населення виробничих підприємств. Визначено ефективність впровадження розроблених заходів для соціально незахищеної верстви працівників підприємства.

Ключові слова: ЄСВ, ПДФО, страховий стаж, податкова соціальна пільга, дискреційна фіскальна політика.

Вступ та постановка проблеми. В сучасних умовах обмеженості джерел фінансування і постійного зростання цін на товари та послуги першої необхідності суб'єкти господарювання спільно з профспілковими організаціями та органами державної влади і місцевого самоврядування повинні розробити й впровадити дієвий механізм оподаткування доходів громадян, який не лише дасть змогу покращити рівень купівельної спроможності працівників підприємств, установ та організацій всіх форм власності, але й стимулюватиме легалізацію отриманого доходу та забезпечить необхідний обсяг надходжень податків та зборів до бюджетів всіх рівнів для фінансування соціальних програм та дострокового повернення «кабальних» іноземних позик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам податкового менеджменту та його впливу на формування гідної оплати праці, політики трудових доходів, організації заробітної плати присвячено наукові праці таких вчених, як, зокрема, К.О. Безверховий [1], Л.О. Матвійчук, Л.Г. Олійник [2], М.Г. Олієвська [3], О.М. Пахненко, А.Ю. Семенов [4], А.М. Поддєрьогін, В.К. Черненко [5], С.О. Цимбалюк [6], І.В. Шарапа, Н.М. Олійник [7]. Незважаючи на вагомий напрацювання, залишаються проблеми, що потребують додаткового наукового аналізу, особливо проблеми щодо формування оптимального податкового навантаження під час виплати заробітної плати працівникам підприємства як основи підвищення рівнів задоволеності працівників та конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу.

Метою статті є проведення аналізу та надання рекомендацій щодо формування оптимального податкового

навантаження як основи виплати гідної заробітної плати працівникам підприємства.

Результати дослідження. В сучасних умовах розвитку бізнесу для забезпечення виплати гідної оплати праці, що дасть змогу не лише задовольнити першочергові фізіологічні потреби та потреби в безпеці працівників, суб'єкти господарювання приватного сектору особливо економічно відсталих регіонів країни в умовах зростання на законодавчому рівні мінімального розміру заробітної плати зіштовхнулися з економічною дилемою. З одного боку, зростання номінального рівня оплати праці в загальній собівартості продукції може привести до зростання відпускної ціни реалізації виготовленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, що за інших незмінних умов на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту продукції (робіт, послуг) може призвести до погіршення рівня її конкурентоспроможності порівняно з продукцією (роботами, послугами) іноземних суб'єктів господарювання. З іншого боку, лише внутрішні зміни у структурі оплати праці щодо збільшення питомої ваги основної заробітної плати з одночасним зменшенням питомої ваги додаткової заробітної плати та преміальних винагород ніяким чином не вплинуть на загальний обсяг номінальної заробітної плати, яка підлягає виплаті працівникам. Також відсутність економічного обґрунтування стосовно доцільності зростання розміру мінімальної заробітної плати удвічі з 1 600 грн. у грудні 2016 року до 3 200 грн. з січня 2017 року може майже зрівняти рівні оплати праці між кваліфікованими фахівцями, що мають значний інтелектуальний потенціал та займають відповідальні посади, та обслуговуючим персоналом з низьким рівнем кваліфікації, що особливо простежується на підприємствах та

установах, які фінансуються з Державного та місцевих бюджетів України. Як наслідок, керівництво суб'єкта господарювання може здійснити кадрову реформу, внаслідок якої за одночасного зростання рівня оплати праці відбувається пропорційне скорочення чисельності працівників. Проте змін щодо загальних обсягів виконаної роботи фактично не відбувається, а середня тривалість робочого тижня може зрости з 40 годин, передбачених чинним законодавством, до невизначеного обсягу, зменшуючи час на релаксацію та особисте життя працівників, а отже, й рівень задоволеності від виконання встановлених функціональних обов'язків. Також вказані дії можуть призвести до ігнорування елементарних вимог щодо безпеки праці з метою мінімізації часу на виконання виробничих завдань.

Враховуючи вищевказане, а також пряму зацікавленість та бажання працівників, суб'єкти господарювання приватного сектору повертаються до схем «гінгової» діяльності з відображенням мінімально встановленого рівня оплати праці для працівників та (або) задіянням їх на неповний робочий день. Зазначені дії дають змогу сумарно зекономити працівнику до 35% від загального фонду оплати праці з урахуванням єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ). Так, у випадку встановлення мінімального розміру оплати праці за повноцінно відпрацьований робочий місяць (3 200 грн.) ЄСВ складатиме 704 грн. ($3200 * \frac{22}{100}$), податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) – 576 грн. ($3200 * \frac{18}{100}$), військовий збір – 48 грн. ($3200 * \frac{1,5}{100}$), профспілкові внески у разі вступу до первинної профспілкової організації – 32 грн. ($3200 * \frac{1}{100}$). У підсумку загальний розмір «чистої» середньомісячної заробітної плати, що отримає безпосередньо працівник, буде складати лише 2 544 грн., що станом на 1 липня 2017 року, згідно з офіційним курсом Національного банку України, складає лише 97,8 дол. США, або 85,7 євро. Водночас у випадку встановлення фактів правопорушення щодо фактичного допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), оформлення працівника на неповний робочий час у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, та виплати заробітної плати (винагороди) без нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податків роботодавця буде змушений сплатити штрафні санкції у тридцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати [8], або 96 тис. грн. за станом на 1 липня 2017 року. Проте вказані дії роботодавця були спрямовані лише на виконання побажань підлеглих співробітників, і, відповідно до європейського досвіду, відповідальність та штрафні санкції щодо несплати ЄСВ, ПДФО, військового збору потрібно передбачити саме для несумлінного працівника.

Також, відповідно до розробленої Кабінетом Міністрів України Пенсійної реформи, кожен громадянин України може купити до 5 років страхового стажу, вартість якого буде залежати від ставки ЄСВ та мінімальної заробітної плати. Отже, враховуючи, що кожна людина може документувати страховий стаж, знаходячись в передпенсійному віці, вважаємо, що доцільно було б розглянути можливість добровільної відмови від сплати ЄСВ на певних проміжках трудової діяльності внаслідок загальнодержавного знецінення доходів (девальвації національної валюти), вагомих змін в особистому житті та інших важливих обставин.

Під час проведення аналізу господарської діяльності ТОВ «Амалтея», провідного підприємства м. Херсон та

Херсонської області загалом з виробництва поліпропіленових мішків високої якості, було встановлено, що лише протягом грудня 2016 року загальний обсяг нарахованого ЄСВ склав 225,3 тис. грн., зокрема 2,5 тис. грн. нараховано єдиного внеску на суми заробітної плати працюючим інвалідам. Кількість працівників підприємства, що використовували податкові соціальні пільги для зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, у грудні 2016 року складала 69 осіб. Серед них 30 осіб отримали податкову соціальну пільгу згідно з підпунктом 1 пункту 4 статті 169 Податкового кодексу України [8], оскільки розмір нарахованої їм заробітної плати не перевищував прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня 2016 податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень, тобто не більше 1 930 грн. ($1\,378 * 1,4$). Місячна економія для вказаних працівників за умови сплати податку на доходи фізичних осіб складала майже 10 тис. грн., в середньому за 2016 рік – понад 120 тис. грн.

Внаслідок зростання мінімальної заробітної плати з січня 2017 року до 3 200 грн. працівники ТОВ «Амалтея», що повноцінно відпрацювали робочий місяць, не можуть скористатися вищевказаним підпунктом 1 пункту 4 статті 169 Податкового кодексу України [9], оскільки розмір нарахованої їм заробітної плати (3 200 грн.) вже перевищує граничний розмір ($1,4 * 1600 = 2\,240$ грн.), що не дає змогу використовувати податкову соціальну пільгу. Вказаною нормою чинного законодавства працівники можуть скористатися лише в тому випадку, якщо вони були задіяні неповний робочий місяць, а сума нарахованої їм заробітної плати менше 2 240 грн. У підсумку за умови неповної зайнятості працівники ТОВ «Амалтея» у січні 2017 року отримали податкову соціальну пільгу при сплаті ПДФО на 4,2 тис. грн. більше порівняно з попереднім місяцем. Водночас пунктом 5 статті 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [10] встановлено, що якщо база нарахування єдиного внеску менше встановленого розміру мінімальної заробітної плати, то єдиний внесок розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на цей місяць, та відповідної ставки. Отже, ТОВ «Амалтея» у січні 2017 року перерахувала ЄСВ на понад 28 тис. грн. більше, ніж фактично було б нараховано працівникам, які відпрацювали неповний робочий місяць, що на 25,8 тис. грн., або у 11,9 разів, більше порівняно з груднем 2016 року. Також у січні 2017 року загальний обсяг нарахованого ЄСВ склав 295 тис. грн., що на 69,7 тис. грн., або на 30,9%, більше порівняно з груднем 2016 року. Середнє зростання загального обсягу нарахованого ЄСВ у 2017 році порівняно з минулим роком складатиме близько 1 млн. грн., що майже дорівнює 60% від фонду оплати праці з урахуванням ЄСВ за травень 2017 року. В умовах зниження купівельної спроможності населення Херсону та країни загалом вказані кошти потрібно було б спрямувати на виплату преміальних заохочень або матеріальної допомоги для оздоровлення працівників підприємства.

Результати проведеного аналізу основних показників господарської діяльності ТОВ «Амалтея» свідчать про те, що в січні 2017 року загальний фонд оплати праці з урахуванням ЄСВ збільшився на 386,4 тис. грн., або на 30,5%, тоді як загальний розмір «чистої» заробітної плати, яку отримали безпосередньо працівники підприємства, збільшився лише на 179,8 тис. грн., або на 22,2%. І це, незважаючи на той факт, що головними завданнями органів державної влади та місцевого самоврядування є створення

належних умов та сприяння зростанню реальної заробітної плати особливо на підприємствах, які здійснюються виробництво продукції в економічно відсталих регіонах України.

Цікавим є досвід щодо формування фіскальної політики провідних країн ЄС та США. Так, мінімальний розмір нарахованої заробітної плати в країнах ЄС має такі показники: 235 євро у Болгарії, що у 2,2 рази більше, ніж в Україні; 275 євро в Румунії (у 2,5 р. б.); 380 євро в Латвії та Литві (у 3,5 р. б.) [12]. Водночас для більшості країн ЄС характерно встановлення прогресивної шкали оподаткування доходів громадян, коли до більших за обсягами доходів застосовуються вищі ставки податків. Прогресивна шкала є інструментом перерозподілу великих доходів на користь бідних громадян та забезпечує встановлення соціальної справедливості у суспільстві. Пропорційна шкала, за якою розмір ставки не залежить від величини бази оподаткування, діє лише в деяких східноєвропейських країнах (Болгарія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина та Румунія). Так, у Чехії, окрім основного податку в 15%, встановлено додатковий податок у розмірі 7% на доходи, що в 4 рази перевищують розмір середньої заробітної плати [4].

У таких країнах Європи, як Болгарія, Кіпр, Естонія, Греція, Латвія, Норвегія, Румунія, особистий прибутковий податок належить до місцевих податків, а в Бельгії, Данії, Фінляндії, Швеції та Швейцарії органи місцевого самоврядування самостійно визначають ставки, за якими будуть оподатковуватися доходи громадян [11].

Авторами [4] під час проведення аналізу загального рівня ставок особистого оподаткування в країнах ЄС були виявлені суттєві відмінності між ними. Так, у Швеції максимальна ставка ПДФО складала 57%, тоді як у Болгарії – лише 10%. Загалом найвищі ставки особистого оподаткування характерні для скандинавських країн, а також Португалії, Бельгії, Нідерландів, найнижчі – для східноєвропейських країн, які мають пропорційну шкалу оподаткування. Усереднена по країнам ЄС ставка ПДФО на початок 2016 року становила 39,3%. Також в деяких країнах ЄС діє пільга для соціально незахищеної верстви населення в частині не оподаткування заробітної плати на мінімальном встановленому рівні.

Досить цікавою є практика сплати податку в Китайській Народній Республіці. Держава надає право податковим агентам компенсувати витрати на забезпечення сплати податку в розмірі 2% від суми утриманого податку [11].

У США ставки оподаткування доходів фізичних осіб коливаються від 2% до 35%, у Німеччині – від 10% до 53%, в Японії – від 10% до 50% залежно від розміру доходу платника.

В таких країнах, як Ірландія, Корея, Мексика, Туреччина, середньозважена величина граничного доходу (неоподаткованого мінімуму), з якого починає сплачуватись ПДФО, становить 30% від середньої заробітної плати у виробничому секторі.

Одна з найбільш розвинених систем індивідуального прибуткового податку із широкою системою податкових відрахувань діє в Нідерландах. У цій країні існують п'ять видів податкових відрахувань, що залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину) [11].

Використання зарубіжного досвіду під час оподаткування доходів громадян дасть змогу не лише легалізувати їх трудову діяльність та вивести суб'єктів господарювання з «тіні», але й за рахунок «ефекту масштабу» збіль-

шити обсяги надходжень ПДФО до Державного та місцевих бюджетів України.

В сучасних умовах низького рівня середньомісячної заробітної плати в Херсонській області, яка за підсумками січня-квітня 2017 року складала 5 256 грн. (19 місце у загальному рейтингу адміністративно-територіальних одиниць України), або 82% від середнього рівня в Україні, використання прогресивних технологій оподаткування доходів громадян є необхідною складовою виплати гідної оплати праці соціально незахищеній верстві населення та зростання рівнів конкурентоспроможності продукції (робіт, послуг) та підприємства загалом.

На прикладі ТОВ «Амалтея» визначимо можливий обсяг зростання «чистої» заробітної плати у січні 2017 року під час використання зарубіжного досвіду оподаткування доходів фізичних осіб, а саме:

- щодо не оподаткування 30% середньої заробітної плати у виробничому секторі (у промисловості в січні 2017 року середня заробітна плата складала 6 524 грн.), тобто 1 957,2 грн.;

- встановлення зв'язку під час визначення граничного розміру доходу, до якого може застосовуватися використання податкової соціальної пільги, та розміру податкової соціальної пільги з розміром мінімальної заробітної плати на 1 січня звітного року; тобто граничний розмір доходу в 2017 році складатиме 4 480 грн., сума податкової пільги розраховуватиметься в пропорційному еквіваленті до 3 200 грн.;

- встановлення додаткового податку в розмірі 7% на доходи, що в 4 рази перевищуватимуть розмір середньої заробітної плати у виробничому секторі, тобто понад 26 096 грн.

Запропоновані пропозиції щодо оподаткування соціально незахищеної верстви працівників виробничих підприємств у 2017 році відобразимо в табл. 1.

Під час апробації наданих рекомендацій на ТОВ «Амалтея» було встановлено, що загальний розмір заробітної плати, що підлягає виплаті працівникам, у січні 2017 року міг збільшитися на 175,6 тис. грн., або на 17,7%. Середня питома вага утримань з нарахованої заробітної плати склала лише 5,3%, що в умовах перманентного зростання цін на продукти першої необхідності та оплати житлово-комунальних послуг є найважливішою складовою для забезпечення створення належних умов для життєдіяльності соціально незахищеної верстви населення.

Висновки. Результати проведених досліджень свідчать про те, що в сучасних кризових умовах функціонування національної економіки органи державної влади повинні здійснювати більш ефективну дискреційну фіскальну політику, спрямовану на зниження податкового навантаження під час формування фонду оплати праці соціально незахищених працівників вітчизняних промислових підприємств. Додатково отримані кошти зазначеними працівниками сприятимуть розвитку харчової промисловості та оплаті заборгованостей по сплаті житлово-комунальних послуг й повернуться до Державного бюджету України у вигляді зростання надходжень податків на dodanu вартість (під час купівлі додаткового обсягу товарів першої необхідності), на прибуток (використання «ефекту масштабу» та підвищення ефективності господарської діяльності підприємств харчової промисловості). Також зростання «чистої» оплати праці дасть змогу покращити рівень оплати заборгованостей з наданих житлово-комунальних послуг, що сприятиме покращенню фінансової діяльності комунальних підприємств органів місцевого самоврядування.

Пропозиції щодо оподаткування соціально незахищеної верстви населення виробничих підприємств у 2017 році

Назва показника	Нарахована заробітна плата (X), грн.			
	X<1957,2	1957,2<X ≤4480	4480<X≤26096	26096<X
Відсоткова ставка ПДФО, %	0	18	18	25
Розмір податкової пільги при сплаті ПДФО (для платників, які зазначені у підпункті 1 пункту 4 статті 169 Податкового кодексу України), грн.	1 957,2	1 957,2+ 0,5*3 200	1 957,2	1 957,2
Розмір ПДФО, грн.	0	(X-0,5*3 200-1 957,2)*0,18	(X-1 957,2)*0,18	(26 096-1 957,2)*0,18 + (X-26 096)*0,25

Список використаних джерел:

1. Безверхий К.О. Адміністрування ПДФО у 2016 році: новації законодавства / К.О. Безверхній // Податки та оподаткування. – 2015. – № 12. – С. 26–35.
2. Матвійчук Л.О. Податкове планування як інструмент управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / Л.О. Матвійчук, Л.Г. Олійник // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 11 (185). – С. 178–186.
3. Олієвська М.Г. Оптимізація процесів легалізації соціально-трудових відносин в Україні / М.Г. Олієвська // Вісник СумДУ. Серія 12: Економіка. – 2011. – № 4. – С. 12–17.
4. Пахненко О.М. Основні засади податкової політики в країнах ЄС на сучасному етапі / О.М. Пахненко, А.Ю. Семенов // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5317>.
5. Поддєрьогін А.М. Корпоративне податкове планування у фінансовому управлінні підприємством / А.М. Поддєрьогін, В.К. Черненко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 47–54.
6. Цимбалюк С.О. Аналіз політики трудових доходів у контексті реалізації концепції гідної праці в Україні / С.О. Цимбалюк // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 5 (191). – С. 154–162.
7. Якість життя населення як індикатор соціально-економічного розвитку регіону / [І.В. Шарапа, С.М. Макаренко, Н.М. Олійник] // Таврійський науковий вісник. – 2011. – № 77. – С. 345–348.
8. Кодекс законів про працю України / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/print1443182145043076>.
9. Податковий кодекс України / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1443182145043076>.
10. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/print1453111419053738>.
11. Світовий досвід оподаткування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dpsukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid>.
12. Minimum wages in the EU// Eurostat. News release. 25/2017- 10 February 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7860532/3-10022017-AP-EN.pdf/b5027315-0570-45df-9eb6-0cfda2f13dbc>.

Анотація. В статтю проаналізовані наслідки впровадження ініціатив органів державної влади по формуванню податкового навантаження при виплаті зарплати. Досліджено специфіку податкової реформи по купівлі пенсійного стажу. Досліджено досвід по формуванню фінансової політики в країнах ЄС і США. Розроблено пропозиції по оподаткуванню доходів соціально незахищеного шару населення виробничих підприємств. Визначено ефективність впровадження розроблених заходів для соціально незахищеного шару працівників підприємств.

Ключевые слова: ЕСВ, НДФЛ, страховий стаж, податкова соціальна льгота, дискреційна фінансова політика.

Summary. In the article there is given the analysis of the consequences of implementation of governmental bodies' initiatives on the forming of tax burden when paying salary. There was researched the specific character of tax reform regarding purchase of pensionable service (insurance period). There was studied the experience of the USA and leading EU countries in forming of their fiscal policy. There were worked out the propositions on taxation of disadvantaged population employed at manufacturing enterprises. Realization of the elaborated measures for socially disadvantaged employees of the entity was found to be effective.

Key words: united social contribution, tax on physical persons' income, pensionable service (insurance period), social tax concession, discretionary fiscal policy.